

Bogdan Kolar

Učitelji, uslužbenci in študenti Teološke fakultete v Ljubljani kot žrtve totalitarnega režima

S to izjavo se Teološka fakulteta pridružuje tistim članicam Univerze v Ljubljani, ki so izvedle rehabilitacijo svojih članov.

Oktober 2000 je v *Objavah* št. 6 Univerze v Ljubljani izšlo poročilo Komisije za rehabilitacijo univerzitetnih učiteljev in sodelavcev z naslovom *Politični pritiski in izključevanja učiteljev in sodelavcev z Univerze v Ljubljani*. Prva komisija, ki je bila ustanovljena na predlog rektorja prof. dr. Alojza Kralja 14. maja 1997, je imela nalogo pripraviti predlog rehabilitacije univerzitetnih učiteljev, ki »so bili po drugi svetovni vojni z univerze odstranjeni iz političnih razlogov«. Član komisije s Teološke fakultete je bil prof. dr. Janez Juhant. Komisija je na štirih sejah zbrala obsežno gradivo, za katerega je senat univerze sklenil, da ga v nadaljevanju obravnavajo še pravniki in zgodovinarji. Gradivo je senat sprejel na 31. seji, 15. januarja 1998.¹ Za postopek rehabilitacije je bila zato imenovana komisija z novim mandatom, ki je kot nalogo sprejela stališče senata, »da se zbiranje gradiva o politično odstranjenih in pregnanih z univerze nadaljuje in se v prihodnje opravi tudi rehabilitacija učiteljev, univerzitetnih delavcev in asistentov, ki so ostali komisiji neznani ali pa jih zaradi pomanjkanja podatkov ni mogla zajeti v svoje poročilo«. ²

Tako prvi kot drugi komisiji je služil kot osnova dela prispevek A. Gabriča *Obdobje po letu 1945*, ki ga je pripravil za zbornik *75 let Univerze v Ljubljani*.³ Gabrič je med drugim objavil tudi seznam profesorjev, ki so bili razrešeni profesorske službe iz političnih razlogov v letih 1945-60, na začetku pa naštel profesorje, ki so bili iz službe odpuščeni, ker so odšli v tujino in torej niso nastopili službe. Kakor izhaja iz zapisnika redne seje univerzitetnega senata z dne 7. septembra 1945, so med njimi bili naslednji člani Teološke fakultete:

¹ Prim. T. Wraber, *Poročilo o delu I. Komisije za rehabilitacijo univerzitetnih učiteljev*, v: *Objave* 6 (2000), str. 11.

² P. Vodopivec, *O komunistični univerzitetni politiki in izključevanju univerzitetnih učiteljev in sodelavcev UL po II. svetovni vojni*, v: *Objave* 6 (2000), str. 3.

³ Prim. A. Gabrič, *Obdobje po letu 1945, v: 75 let Univerze v Ljubljani*, Ljubljana 1994, str. 17-23.

- dr. Matija Slavič, redni profesor od l. 1921, prorektor univerze,
- dr. Alojzij Odar, redni profesor od l. 1940,
- dr. Josip Turk, redni profesor od l. 1938,
- dr. Ignacij Lenček, docent od l. 1938,
- dr. Ludvik Čepon, docent,
- dr. Alojzij Košmerlj, honorarni predavatelj od l. 1938.

Prof. dr. Matija Slavič se je kasneje vrnil v Ljubljano in leta 1948 spet začel predavati na Teološki fakulteti. Že julija 1945 je ministrstvo za prosveto sestavilo še lastni index librorum prohibitorum, na katerega so med drugim uvrstili tudi dela prof. dr. Alojzija Odarja. Vsi prej naštetih profesorji Teološke fakultete so bili zaradi svojega odhoda v tujino odstavljani kot univerzitetni delavci; to je odločil minister za prosveto dne 10. avgusta 1945. Kolikor je razvidno iz zapisnikov sej senata in dela komisije za rehabilitacijo, zgoraj naštetih profesorji niso bili rehabilitirani, temveč je komisija le ugotovila dejansko stanje. V resnici so tudi ti profesorji zaradi političnih razlogov odšli iz Slovenije in bili odstranjeni z univerze.

V številnih sodnih procesih, ki so sledili v naslednjih letih, so bili vedno znova na vrsti tudi univerzitetni učitelji. Redna posledica je bila, da so bili izključeni iz pedagoškega in znanstvenega dela univerze. V prvih mesecih po vojni so na to področje segala predvsem sodišča narodne časti. Junija (»31.«!) 1952 je bila iz univerze izključena Teološka fakulteta, »s tem pa so njeni profesorji izgubili status javnih uslužbencev«, ugotavlja Gabrič.⁴ Postali so učitelji na šoli, ki je bila izločena iz javnega šolskega sistema in je imela status zasebne izobraževalne ustanove. Sklep o izključitvi Teološke fakultete iz Univerze v Ljubljani je slovensko ministrstvo za prosveto sicer sprejelo že jeseni 1946, a ga je uresničilo šele junija 1952, ker je bila do takrat pripravljena tudi zvezna zakonodaja o visokem šolstvu in še posebej o cerkvenih šolah.

Zaradi politične izključitve Teološke fakultete iz Univerze v Ljubljani so po Gabričevem seznamu izgubili status državnih uslužbencev naslednji profesorji:

- dr. Janez Fabijan, redni profesor,
- dr. France Grivec, redni profesor,
- dr. Josip Jeraj, redni profesor,
- dr. Franc Ks. Lukman, redni profesor,
- dr. Vinko Močnik, redni profesor,
- dr. Matija Slavič, redni profesor,
- dr. Andrej Snoj, redni profesor,
- dr. Anton Trstenjak, redni profesor,
- dr. Stanko Cajnkar, izredni profesor,

⁴ A. Gabrič, n. d., str. 22.

- dr. Janez Janžekovič, izredni profesor,
- Jože Lampret, izredni profesor,
- dr. Vilko Fajdiga, docent,
- dr. Jakob Aleksič, honorarni predavatelj,
- dr. med. France Debevec, honorarni predavatelj,
- dr. Josip Demšar, honorarni predavatelj,
- dr. Maks Miklavčič, honorarni predavatelj,
- dr. Janez Oražem, honorarni predavatelj,
- Venčeslav Snoj, honorarni predavatelj,
- dr. Roman Tominec, honorarni predavatelj.

V Gabričev seznam nista vključena dva profesorja:

- France Bregant,⁵
- Frančišek Jere,⁶

ki ju je senat Univerze v Ljubljani, poleg 19-ih tu navedenih, rehabilitiral na seji dne 15. januarja 1998. »Univerza obžaluje storjene krivice in navedenim učiteljem priznava popolno moralno rehabilitacijo,« je zapisano v sklepu senata. Na isti seji je bilo ugotovljeno, da »postopek za rehabilitacijo učiteljev, ki so bili izključeni iz univerze, ni končan«. Članice so bile hkrati povabljenе, da so predložile imena učiteljev, ki bi jih še bilo potrebno rehabilitirati, ter obrazložitve. V IV. točki iste seje je bilo sklenjeno, da Teološka fakulteta zaradi svojega specifičnega položaja med letoma 1952 in 1991 predloži imena učiteljev, ki so na fakulteti delovali do njene ponovne vključitve v univerzo.

V odgovoru na 31. sejo senata 15. januarja 1998 je 20. januarja istega leta dekan Teološke fakultete prof. dr. Janez Juhant opozoril na problem »njenih učiteljev, ki so z izločitvijo fakultete iz univerze in njeno degradacijo na raven privatne cerkvene šole, izgubili položaj univerzitetnih delavcev«. ⁷ Dekan Juhant je predlagal, da se na isti »rehabilitacijski seznam« uvedejo tudi imena profesorjev Teološke fakultete, ki so na njej poučevali v letih 1952-1991, saj je fakulteta ves ta čas delovala pod »istimi diskriminacijskimi ukrepi«.

Predlagal je, da bi se v rehabilitacijski seznam uvrstili naslednji učitelji Teološke fakultete:

- red. prof. dr. Valter Bruno Dermota,
- red. prof. dr. Vekoslav Grmič,
- red. prof. dr. Stanko Ojnik,

⁵ F. Bregant je bil laiški teolog, ki je končal celotni študij Teološke fakultete, a ni bil ordiniran. Na fakulteti je deloval kot administrativna moč.

⁶ F. Jere je bil od l. 1933 honorarni predavatelj klasičnih jezikov na Teološki fakulteti ter po letu 1946 še honorarni knjižničar. Službi je prenehal opravljati v letu 1954.

⁷ P. Vodopivec, n. d., str. 3.

- red. prof. dr. Ciril Potočnik,⁸
- red. prof. dr. Marijan Smolik,
- red. prof. dr. Anton Strle,
- izr. prof. dr. Stanko Janežič,
- izr. prof. dr. Anton Franc Nadrah,
- izr. prof. dr. Franc Perko,
- izr. prof. dr. Jože Rajhman,
- izr. prof. dr. Franc Rode,
- izr. prof. dr. Štefan Štajner,
- doc. dr. Ivan Pojavnik,
- doc. dr. Franc Plemenitaš.

Z istim dopisom je dekan prof. dr. Janez Juhant predlagal, da bi univerza v postopek rehabilitacije uvrstila tudi tajnico fakultete Heleno Rus, ki je na fakulteti delovala že v letu 1952.⁹

V obdobju med letoma 1952 in 1991 so poleg že prej naštetih profesorjev predavali še naslednji visokošolski učitelji in sodelavci (ki so bili člani profesorskega zbora v času ob ponovni vključitvi Teološke fakultete v Univerzo v Ljubljani):

- dr. France Oražem, redni profesor od l. 1987,
- dr. France Rozman, redni profesor od l. 1989,
- dr. Rafko Valenčič, redni profesor od l. 1989,
- dr. Metod Benedik, redni profesor od l. 1990,
- dr. Anton Stres, redni profesor od l. 1990,
- dr. Jože Krašovec, izredni profesor od l. 1988,
- dr. Juhant Janez, izredni profesor od l. 1990,
- dr. Drago Ocvirk, docent od l. 1987,
- dr. A. Slavko Snoj, docent od l. 1987,
- dr. Anton Štrukelj, docent od l. 1987,
- dr. Ivan Rojnik, docent od l. 1988,
- dr. Ciril Sorč, docent od l. 1989,
- dr. Stanislav Lipovšek, višji predavatelj od l. 1980,
- dr. Jurij Bizjak, višji predavatelj od l. 1987,
- dr. Franc Škrabl, višji predavatelj od l. 1987,
- dr. Vinko Škafar, višji predavatelj od l. 1988,
- dr. Lojze Pirnat, višji predavatelj od l. 1989,
- dr. Anton Mlinar, višji predavatelj od l. 1989,
- dr. Alojz Snoj, višji predavatelj od l. 1989,

⁸ Položaj prof. dr. Cirila Potočnika opredeljujejo naslednje okoliščine: leta 1937 je postal docent, 1939 izredni in 1946 redni profesor. Umrli je 22. februarja 1950, to je preden je Teološka fakulteta prenehala delovati kot državna izobraževalna ustanova.

⁹ Prim. dopis dekana Teološke fakultete prof. dr. Janeza Juhanta rektorju Univerze v Ljubljani prof. dr. Jožetu Mencingerju št. 49/98 z dne 20. januarja 1998.

- Otmar Črnilogar, višji predavatelj od l. 1979,
- dr. Bogdan Dolenc, predavatelj od l. 1987,
- dr. Marijan Peklaj, predavatelj od l. 1978,
- dr. Vinko Potočnik, predavatelj od l. 1981,
- dr. Borut Košir, predavatelj od l. 1988,
- dr. Ivan J. Štuhec, predavatelj od l. 1988,
- Gregor Zafošnik, predavatelj do l. 1986,
- Jože Trošt, asistent od l. 1970.

Junija 1998 je rektor ljubljanske univerze prof. dr. Jože Mencinger senatu predlagal oblikovanje nove komisije »za rehabilitacijo univerzitetnih učiteljev«, ki bo prevzela delo njene predhodnice in ga dopolnila. V tej komisiji ni bilo več predstavnikov Teološke fakultete. Komisija v novi sestavi, iz njene predhodnice je bil član prof. dr. Tone Wraber, je delala do priprave zaključnega poročila. Od strokovnjakov sta bila v njeno delo pritegnjena zgodovinarja dr. Aleš Gabrič in dr. Jože Ciperle, vodja arhiva in muzeja Univerze v Ljubljani. V zaključnem poročilu je komisija evidentirala vse odstranitve in izključitve, »ki jih je bilo mogoče utemeljiti s konkretno, pisno dokumentacijo in so zadevale univerzo ter njene vsakokratne članice, ni pa se ji zdelo smiselno seznama dopolnjevati z učitelji Teološke fakultete v času, ko ta ni bila članica univerze (to je v letih 1952-1991), kot je to predlagala Teološka fakulteta«. ¹⁰ Šlo je za izpeljavo dela po vnaprej določenih formalnih merilih. Po teh merilih profesorji Teološke fakultete iz obdobja pred 1991 niso bili vključeni v seznam rehabilitiranih.

V svojem prispevku je A. Gabrič še ugotovil, da v času druge svetovne vojne kadrovske čistke, za razliko od drugih fakultet, na Teološki fakulteti niso potekale. »Nekateri njeni profesorji so bili idejno ali organizacijsko vključeni na protipartizanski strani in si aktivno prizadevali za drugačen razplet vojne. Komunističnemu ekskluzivizmu so se zoperstavili s svojim ekskluzivizmom, zato je bila ob koncu vojne, ko so se na druge fakultete začeli vračati odsotni profesorji, med kolono beguncev iz Slovenije od univerzitetnih profesorjev najštevilneje zastopana Teološka fakulteta.« ¹¹ Ta ocena je posledica ideološke delitve, ki jo je povzročila revolucija.

Posledice dejstva, da je bila po letu 1952 Teološka fakulteta izključena iz Univerze v Ljubljani in je prenehala biti državna izobraževalna ustanova, je bil torej diskriminatoren status vseh naštetih njenih učiteljev in sodelavcev pa tudi njenih uslužbencev in slušateljev, kar je imelo negativne pravne, materialne in moralne posledice. Študentje Teo-

¹⁰ P. Vodopivec, n. d., str. 10.

¹¹ A. Gabrič, *Odpuščanje profesorjev Univerze v Ljubljani zaradi politično-ideoloških vzrokov*, v: *Objave* 6 (2000), str. 14.

loške fakultete niso imeli priznanega statusa študentov in niso bili deležni pravic, ki so iz tega izhajale. To se je negativno izražalo na več področjih. Med drugim so bili prikrajšani za zdravstveno zavarovanje. Niso imeli pravice do štipendij. Bili so podvrženi pogostim zasliševanjem, grožnjam in vrsti drugih represivnih ukrepov. Do njih se je izvajal diskriminatorni odnos glede priznavanja visokošolskega študija, posledično pa glede dolžine služenja vojaškega roka in odnosa do njih v času služenja. Ob koncu študija pa jim sploh ni bila priznana visokošolska izobrazba. O tem pričajo zapisi številnih posameznikov, novejše raziskave in tudi osebna pričevanja več sedanjih učiteljev fakultete.

S to izjavo Teološka fakulteta kot polnopravna članica Univerze v Ljubljani vsem navedenim profesorjem, uslužbencem in študentom izraža ustrezno priznanje, ki je moralne narave. Na več vlog, ki jih je Teološka fakulteta poslala ustreznim državnim organom, da bi dobili tudi materialno odškodnino, ni bilo odgovora. Zato sedanji profesorji Teološke fakultete Univerze v Ljubljani po vključitvi Teološke fakultete v Univerzo v Ljubljani solidarnostno prispevajo iz svojega dohodka dodatek k pokojninam petim nekdanjim profesorjem in uslužbenki. Fakultetni senat sodi, da imajo vsi navedeni tudi pravno pravico do popolne družbene rehabilitacije, ki jo pričakuje od slovenske demokratične oblasti.

Po naročilu senata Teološke fakultete Univerze v Ljubljani je poročilo pripravila komisija v sestavi prof. dr. Janez Juhant, prof. dr. Ivan J. Štuhec in prof. dr. Bogdan Kolar, ki je usklajeval njeno delo. Poročilo komisije je senat sprejel in potrdil na svoji seji dne 8. aprila 2002.

P. S.: Ob 60-letnici uboja prof. dr. Lamberta Ehrlicha (26. maja 1942), člana profesorskega zbora fakultete in njenega dekana, je bila odprta aleja profesorjev z odkritjem njegovega doprsnega kipa. To dejanje sodi med prizadevanja na Teološki fakulteti, da bi se vsem njenim učiteljem, uslužbencem in študentom vrnilo tisto dostojanstvo in mesto, ki jim gre v slovenski demokratični družbi.